

REKONSTRUKCE OSOBNÍ KNIHOVNY JANA A BOHUSLAVA STRIALIA NA ZÁKLADĚ SOUBORU KNIH ZE SBÍREK SEVEROČESKÉHO MUZEA V LIBERCI

Petra Štovičková

The Reconstruction of the Personal Library of Jan and Bohuslav Strialius Based on the Collection of Books in the North Bohemian Museum in Liberec

Abstract: The collection of early printed books in the North Bohemian Museum in Liberec contains a set of 69 books from the library of the Strialius family from Žatec. The members of this family Jan and Bohuslav Strialius were among important figures of the second half of the 16th century. The originally extensive library comprised significant domestic as well as foreign works. Notes in the books are proof of the readers' interest and literary purview. An exceptional place is taken by diary entries from 1555–82 in printed calendars, where Jan Strialius took notes about his family, friends and places where he worked. They contain even biographical information on major writers and historical data. He commented on cultural life and the economic situation. His astronomical observations are valuable – they are now quoted as a true source of weather description. The heir of the library, Bohuslav Strialius, expanded it. After his death, the books were incorporated into the library of the monastery of the Order of Friars Minor Capuchin in Žatec. After 1950, they were scattered over many museum and library collections. A part of the books thus came to the collections of the North Bohemian Museum.

Keywords: Jan Strialius – Bohuslav Strialius – České Budějovice – Žatec – North Bohemian Museum in Liberec – bourgeois libraries – Humanism – second half of the 16th century – diary entries – meteorological observations

Problematika měst a městské vzdělanosti předbělohorského období není tématem novým, ani výrazně originálním. Již od druhé poloviny 19. století se řada badatelů snažila osvětlit rostoucí vzdělanost mezi měšťanskými vrstvami v předbělohorském období na základě studia soukromých knihoven. Jednalo se však především o práce informativní, které měly na existenci knihoven spíše upozornit.¹ Větší pozornost otázce vzdělanosti měšťanských vrstev se začala ve studiích věnovat až od 60. let 20. století. V této době vyšla i studie Adolfa Kamiše², jejíž hlavním přínosem byla snaha o postižení různých typů literatury obsažených v humanistických knihovnách předbělohorského období. Další z badatelů, Petr Voit, se naopak soustředil na otázky vztahu tiskařů a jejich zákazníků.³ Nicméně nejpodstatnější závěry a výsledky dlouholetého výzkumu byly shrnuty až ve studii Jiřího Peška⁴, který kladl důraz na výzkum knihoven v souvislosti se sociální a hospodářskou strukturou města a jejich obyvatel. Práce, které se do 90. let 20. století zabývaly tematikou humanistických knihoven, vycházejí především ze dvou základních pramenů, měšťanských kšaf-

tů a měšťanských inventářů, ve kterých byly knihy uvedeny jako součást pozůstalostních řízení. Užití těchto pramenů je však mnohdy problematické a nespolehlivé. Pokud se knihy v soupisech majetku objevily, byl často zmíněn jen jejich počet, jen zřídka byl uveden i seznam⁵. Podstatnou součástí takto orientovaných výzkumů je zájem o měšťanské knihovny, jejichž analýzy mohou být základem k vytváření profilu měšťanské vzdělanosti a orientace intelektuálních zájmů měšťanských vzdělanců. Ať již při studiu vycházíme z inventurních soupisů nebo z dochovaných vlastnických identifikovaných svazků, zůstává jednou ze základních otázek to, zda majitel knihovny byl také jejím čtenářem, zda obráží skladba knihovny zájmy a kulturní úroveň jejího majitele, nebo zda se jedná o knižní celek, který dotyčný měšťan zdědil, vyženil nebo získal jako zástavu při peněžní půjčce. V tomto ohledu je proto velmi unikátní identifikovaný soubor knih uchovávaný ve sbírce starých tisků Severočeského muzea v Liberci. Jedná se o část soukromé knihovny, kterou shromáždily dvě generace významné žatecké měšťanské rodiny Strialiů z Pomnouše.

¹ VÁVRA 1981, s. 89–94, WINTER 1892, s. 65–79, 281–292.

² KAMIŠ 1962, s. 297–307.

³ VOIT 1981, s. 18–20.

⁴ PEŠEK 1980, s. 247–282.

⁵ Mezi takové výjimky patří například podrobný seznam knihovny lounského měšťana Daniela Koranda ze Sabinova, jehož edici uvádí FEJTOVÁ 1991, s. 3–23.

Iulius		Szyzygia Lunares.					Szyzygia Planetarum mutuae.			
Dies		♁	♂	♄	♃	♅	♆	♇		
		Occid.	Orient.	Orient.	Orient.	Orient.	Orient.	Orient.		
1			□ 13							
2				□ 3			*	4		
3		*	22		*	2	*	14		
4				Δ 14			□	22		
5					□	16				
6		□	17				□	8		
7							Δ	17		
8		♂	21		Δ	7				
9		Δ	8		♂	14		Δ	1	
10										
11										
12										
13		*	12		♂	5	♂	2		
14	♂	7	48		Δ	6	♂	4		
15				□	17					
16				□	10					
17				Δ	18		Δ	22		
18		Δ	20	*	12		Δ	17		
19							□	21		
20								□	7	
21		□	1	♂	22			□	0	
22				♂	17	*	1	*	16	
23								*	9	
24								Occid.		
25		*	8							
26				Δ	10		♂	19		
27				*	8					
28	♂	7	44		□	20		♂	11	
29									♂	0
30				□	18					
31		*	7		*	22			♂	♀

Zzz 3

1. Deníkové zápisky Jana Strialia - ST 1229: „EPHEMERIS IOANNIS STADII... 1571“. Severočeské muzeum, sbírka Starých tisků. Autor: Petra Šťovičková

Předbělohorské období je obecně vnímáno již od roku 1526. Pro dějiny českých měst je však významným mezníkem až rok 1547, kdy fakticky došlo k likvidaci měšťanského stavu jako významného mocenského faktoru české politické scény. S nedostatkem volných finančních prostředků měst a měšťanů došlo na omezení peněz na kulturu, vzdělání i na reprezentativní investice. Jednou z nejvíce postižených oblastí byl knihtisk. K opětovnému rozkvětu literárního života pak dochází až po překonání krize. Tento proces datuje Jiří Pešek do 70. let 16. století.⁶ Měšťané se po vzoru

aristokratů začínají obklopovat luxusním zbožím pro vlastní reprezentaci a přestavují své domy. V městském prostředí byla kultura chápána především jako „kulturní aktivita“⁷ a škola pak jako prostředek pro kultivování budoucích představitelů společnosti. Jejimi nositeli a šířiteli se měli stát studenti univerzit i partikulárních městských škol. K přípravě jejich budoucí společenské i kulturní role byla přizpůsobena téměř celá výuka. Již ve školních lavicích však docházelo k přísné sociální selekci a favorizování studentů z vyšších měšťanských vrstev.

Právě z takového prostředí vzešel i majitel představovaného knižního souboru uchovávaného dnes ve sbírce Starých tisků v Severočeském muzeu v Liberci. Tento soubor 69 knih⁸ vlastnili dva příslušníci měšťanské rodiny patřící k nejvýznamnějším rodinám usazených v Žatci, které se po několik desetiletí podílely aktivně na správě města. Žatecká vládnoucí elita byla stejně jako v mnoha ostatních městech i zde provázána příbuzenskými pouty.⁹ Se jménem Strialiů se pak setkáváme v městských radách již od roku 1533¹⁰. Otec našeho majitele knih, Bohuslav Strialius získal 12. 1. 1572 i predikát¹¹ z Pomnouce.¹²

Zakladatelem knihovny byl nejstarší syn Bohuslava Strialia, Jan Strialius. Jeho životopisná data shrnul ve svém článku Jan Martínek,¹³ který archivní průzkum v městských knihách v Žatci a v Českých Budějovicích komparoval s deníkovými záznamy Jana Strialia¹⁴ i rukopisnými poznámkami Martina a Mikuláše Humeliů z Prochova.¹⁵ Jan Strialius je také společně se svým bratrem, otcem a synem uveden v Rukověti humanistického básnictví.¹⁶ Tento významný žatecký rodák neunikl pozornosti ani starší regionální literatuře, bohužel se však autoři dopustili řady nepřesností, a proto k ní zde nebude přihlíženo.¹⁷ Níže uváděné životopisné údaje jsou přejaty z větší části z článku Jana Martínka, osobní poznámky byly kontrolovány s údaji uvedenými v obou denících. Archivní průzkum v městských knihách uvedených měst bude teprve předmětem následného výzkumu.

Jan Strialius se narodil v Žatci ve čtyřicátých letech 16. století.¹⁸ Základní vzdělání získal na místní partikulární

⁶ PEŠEK 1993, s. 6.

⁷ Aktivní účast v literárních bratrstvech, řízením nebo mecenátem škol, podporou studentů při zahraničních studiích, reprezentací města...

⁸ Do tohoto souboru nejsou započítány knihy, které patřili mladšímu bratru Jakobovi Strialiovi, pouze knihy z vlastnictví Jana Strialia a jeho syna Bohuslava Strialia.

⁹ Platí to pro Černobýly, Záhorské, Michalovice, Hošťálky, Holárky, Strialy, Eliščiny, Sládky, Činovské a další. ROEDL 1997, s. 71.

¹⁰ 01533–1543 se mezi konšely pravidelně objevuje Jiřík Strial, v září roku 1539 jsou dokonce uvedeni jako členové městské rady dva členové rodiny – Jan a Jakub. Bohuslav Strialius, otec Jana Strialia, kterého uvádí Jan Martínek ve svém článku Vztahy žateckého rodu Strialiů k jižním Čechám jako primase. ROEDL 1997, s. 245–251 Bohuslava Strialia, otce Jana Strialia, mezi členy městských rad neuvádí.

¹¹ SEDLÁČEK 1925, s. 616: „...Majestátem d. 1572, 12. ledna povoleno Bohuslavovi Strialiovi a Jiříkovi Tarkovi, aby se psali z Pomnouce a dán jim tento erb: Štít modrý, v němž u zpodku červený vrch o třech pahrbcích, z kteréhož po zadní kyta rys zvíře své přirozené barvy, drže v pravé noze neb tlápě sceptrum neb hůlku, dvěma hady obtočenou, a na vrchu té dvě křídla orličky rozkřídlená, vše žluté barvy, máje ústa razzavená a jazyk červený vyplazený, vzhůru vynikaje k pravé straně, kolčí helm s příkr: žlutými modrými a červenými bílými a točenici a z této dva rohy buvolové, barvami napříč rozdělené, pravý (zeshora) červený žlutý, levý bílý modrý a mezi nimi táž hůlka, jako na štítě.“

¹² Pomnouce – pomístní název užívaný již od 13. století. Leží mezi Žatcem a Tvršicemi. V 16. a 17. se zde tradičně pěstoval chmel. Viz ROEDL 1997, s. 258 a viz ŽATEC 2004, s. 425.

¹³ MARTÍNEK 1973, s. 15–26.

¹⁴ ST 1226.

¹⁵ ST 1010. Humeliové své zápisky čerpali z deníkových záznamů Mikuláše Artemisia – Černobýla, který do roku 1556 působil jako jediný žatecký rodák na místní škole a zasedal dlouhá léta v městské radě. MATYÁŠ A KOLEKTIV AUTORŮ 2009, s. 29.

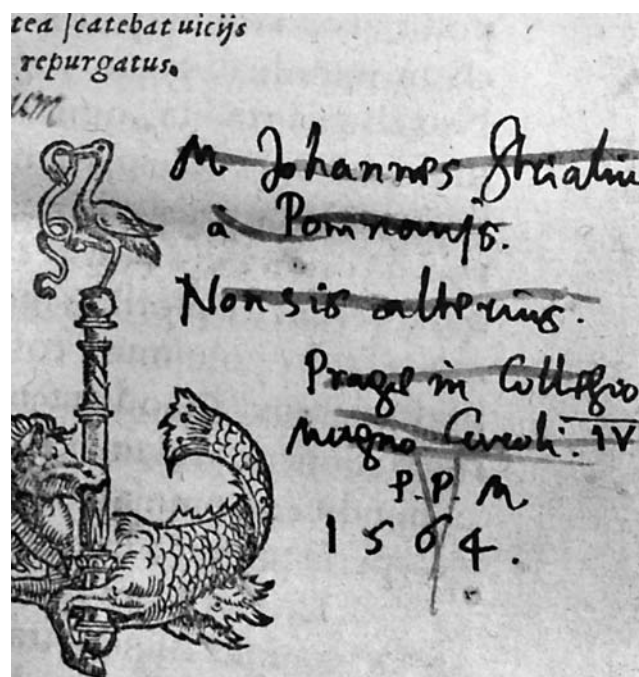
¹⁶ HEJNIC – MARTÍNEK – TRUHLÁŘ 1973, s. 223–226.

¹⁷ KATZEROWSKY 1888, s. 46, SEIFERT 1894, s. 459, SEDLÁČEK 1923, s. 291.

¹⁸ MARTÍNEK 1973 klade jeho narození do roku 1535 nebo 1536.

škole.¹⁹ Učitelem mu byl Václav Nicolaides Vodňanský, který na škole působil v letech 1546–1548.²⁰ Po ukončení školy byl již 6. 6. 1555 zapsán na vitemberské univerzitě, kde také 4. 8. 1558 dosáhl magisterského titulu. 15. 1. 1559 Vitemberk opouští a vydává se na cestu přes Žatec a Prahu na Košumberk, aby zde přijal místo preceptora u Slavatů. Se svými mladými svěřenci se vypravil ještě téhož roku v květnu do Goldberku, pravděpodobně na tamní gymnázium. Ještě v květnu se vrací zpět na Košumberk, odkud odjíždí až v říjnu téhož roku.²¹ Odtud pak se svými svěřenci pokračuje do Míšně, kam společně dorazili 28. 10. 1559. Zde pod jeho dohledem studovali mladí šlechtici na škole vedené Jiřím Fabriciem Kamenickým.²² Od listopadu 1563 až do jara 1564 pobývá znovu na Košumberku. 31. 5. 1564 byl přijat na Karlovu univerzitu²³ v Praze, kde se 9. 5. 1565 stává proboštem Karlovy koleje. V roce 1566 však jeho krátká univerzitní kariéra končí.

Stejně jako řada dalších vzdělanců vyšších z měšťanského prostředí se dává Jan Strialius na dráhu úřednickou. 27. 2. 1566 byl doporučen na místo správce litoměřického kolegia. Úřad přebírá 30. 10. 1566, ale již 20. 6. 1567 dává výpověď. Litoměřice opouští a vydává se na cestu do Českých Budějovic, kde mu bylo nabídnuto místo prvního českého písaře, kterého se ujímá 31. 10. 1567.²⁴ V Českých Budějovicích se Janu Strialiovi zprvu dobře nevedlo. Bydlel v pronájmu u krejčího Jana Vidmona a za svůj písařský plat si nemohl koupit dům, ani založit rodinu. Proto již v dubnu roku 1568 uvažuje o odchodu. Budějovická městská rada však byla pravděpodobně s jeho prací spokojena a nechtěla o nového písaře přijít. Podle dochovaných zápisů v městské knize kontraktů koupila městská rada od kováře Vincenta Kapla za 300 kop městský dům č. p. 350 v Rožnovské ulici, který za stejnou cenu přenechala Janu Strialiovi.²⁵ Ten však 15. 5. 1568 dům obratem směnil za jiný v ulici Krajinské.²⁶ Dům, ke kterému byly vypisovány i várečné potřeby, však byl odhadnut již na 900 kop. Za pravidelné splátky, které byly rozepsány pouze na 5 let, se znovu zaručila městská rada.²⁷ Podle deníkových záznamů se Jan Strialius do tohoto domu nastěhoval již 3. 7. 1568.²⁸ Tato rychlá směna levnějšího domu za dražší i schopnost splatit vysokou cenu v krátké době dokládá, že Jan Strialius kromě pomoci při

2. Majetnická vpiska Jana Strialia - ST 1447: „M Johannes Strialius a Pomnauss. Non sis alterius. Prage in Collegio magno Caroli IV P.P.M. 1564“ Severočeské muzeum, sbírka Starých tisků. Autor: Petra Štovičková

získání vlastního domu dosáhl i splnění své druhé podmínky, výrazného zvýšení platu. Konečně se mohl také oženit. Stejně jako řada jeho vrstevníků, kteří vyměnili univerzitní půdu za úřednickou kariéru, si svou ženu hledal v řadách bohatých měšťanských rodin. Za svou ženu si vybral dceru předního českobudějovického měšťana Mikuláše Mathesa Annu. Svatba se konala 19. 1. 1569, městské právo však obdržel až 11. 12. 1570.²⁹ Jan Strialius se tedy v Českých Budějovicích konečně usadil a stal se váženým měšťanem města. To dokládá i zápis z roku 1609, kdy byl dům v ulici Krajinské při koupi označen jako „dům po Strialiovi“, i když mezitím dům vlastnili již jiní majitelé.³⁰ V roce 1573 bylo Janovi Strialiovi nabídnuto místo písaře v Jihlavě, které však nakonec pod nátlakem českobudějovické městské rady od-

¹⁹ Žatecká partikulární škola patřila podle Daniela Adama z Veleslavína, který ji ve svém „*Dictionarium lingua latinae*“, zařadil mezi čtyři nejkvalitnější městské školy v tehdejších Čechách. Důležitým kritériem, které bylo bráno v úvahu byl počet studentů, kteří byli imatrikulováni na pražské univerzitě. Viz WINTER 1901 též BERÁNEK 1981.

Podle nich byl Žatec druhý po pražském souměstí. MATYÁŠ A KOLEKTIV AUTORŮ 2009, s. 18 však správně připomínají, že hodnocení školy je věc proměnná, závislá na kvalitě učitelů, množství žáků i na finančních možnostech školy v různých obdobích.

²⁰ TRUHLÁŘ – HEJNIC – MARTÍNEK 1973, s. 29. MATYÁŠ A KOLEKTIV AUTORŮ 2009, s. 325.

²¹ MARTÍNEK 1973 jeho návrat na Košumberk neuvádí. HOLÝ 2011, s. 300 uvádí, že Jan Strialius mohl pravděpodobně v této době učit na místní záměcké škole.

²² Kromě Slavatů dohlížel Jan Strialius i na šlechtice z rodu Leskovců, Václava Robmhapa ze Suché a mladého Jana z Valdštejna.

²³ ST 1449: Disputace 3., 31. 5. 1564, Oo 3.

²⁴ MARTÍNEK 1973 se domnívá, že Jana Strialia na toto místo mohl doporučit Daniel Matyáš ze Sudetu, se kterým během svého pobytu v Litoměřicích udržoval přátelské vztahy.

²⁵ KUBÁT 1965b, s. 137 uvádí jako pramen „*Liber contr. Civium I., II. Fo 349.*“

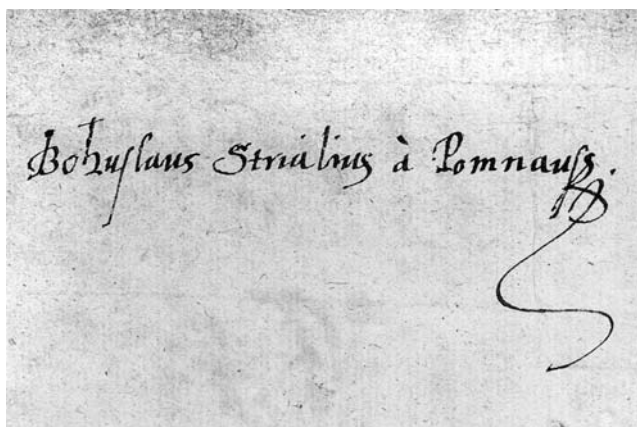
²⁶ KUBÁT 1965a, s. 68.

²⁷ MARTÍNEK 1973, s. 17: „*Knihu smluv a trhů II, 1553 – 1602, fol. 350b, 351a.*“

²⁸ ST 1449, Fff. Jan Strialius si k 3. 7. 1568 na okraj stránky poznamenal: „*Migravi in domum mihi emptam.*“

²⁹ Řada uvedených osobních údajů, které se týkají profesního života Jana Strialia v Českých Budějovicích je kromě již zmiňovaných kalendářových údajů uvedena podle Jana Martínka také v Manuálu M. Jana Strialia Žateckého z Pomnouse vedeného od listopadu 1567 do roku 1577. Viz MARTÍNEK 1973, pozn. s. 17.

³⁰ KUBÁT 1965a, s. 68.

3. Majetnický vpisek Bohuslava Strialia – ST 1091: „Michaelis Beutheri Coropolitae Franci Fastorum libri duo, ... item Ephemeris Historica. Basilea: per Ioannem Oporinum, 1556.“ Severočeské muzeum, sbírka Starých tisků. Autor: Milada Dománková

mítl. Další příležitost opustit České Budějovice se mu naskytl až v roce 1580. Tentokrát byl z úřadu uvolněn a vrací se do rodného města, kde se ujímá funkce staršího městského písaře. Žatce si však mnoho neužil. Jeho život předčasně ukončila 24. 8. 1582 morová nákaza. Jeho náhlý odchod z Českých Budějovic, města, kde měl dobré postavení a těšil se všeobecné vážnosti, není dodnes uspokojivě vysvětlen.

V Českých Budějovicích se Janu a Anně narodilo celkem 6 dětí, z toho tři dcery a tři synové. Nejstarší syn Boleslav měsíc po porodu umírá, druhý syn Bohuslav se narodil 1. 8. 1573, další syn Simeon přišel na svět až 2. 1. 1580³¹. Knihy po otci zdědil nejstarší syn Bohuslav, který byl však v roce 1582 ještě nezletilý. Bohuslav začal chodit do školy až v Žatci. Místní partikulární školu opustil v roce 1591 odešel na gymnázium do Zhořelce. Vdova po Janu Strialiovi a matka Bohuslava, Anna se znovu provdala 5. 11. 1591 za Jana Plevku z Hradce Králové, se kterým žila až do své smrti v roce 1595.³² Patrně smrt matky přerušila další Bohuslavovi studijní plány, protože se vrací zpět do Žatce. Zde se 24. 1. 1596 žení s Barborou, dcerou žateckého primátora Václava Jelínka. 15. 2. 1596 získává v Žatci i městské právo. Od roku 1605 zasedá pravidelně v městské radě a v letech 1618 až do své smrti 1633 zastává funkci žateckého primase.³³

Uvedená životní data obou příslušníků rodiny Strialiů jsou důležitá pro další rozbor. Dochovaný soubor knih z libereckých sbírek dává tušit rozsah a kvalitu knihovny, kterou Jan i Bohuslav budovali prakticky celý život. Většina

knih je označena na přední desce iniciálovým supralibros a datem zhotovení vazby. Právě datum je klíčové při určování, kdy a kde byla kniha zakoupena a opatřena vazbou. Řada knih je kromě toho na titulní straně označena majetnickou vpiskou, v případě Jana Strialia často doplněnou i o místo získání knihy.

Jan Strialius získal ze zkoumaného libereckého celku celkem 42 knih.³⁴

Z toho první dvě knihy pocházejí z doby studia na vitemberské univerzitě, nejvíce knih z našeho souboru pak z období působení na univerzitě v Praze. Naproti tomu mezi knihami z Liberce chybí tituly, kterými jistě obohatil svou knihovnu po návratu do rodného Žatce. Bohuslav Strialius přidal do knihovny svého otce 27 knih.³⁵ Nejvíce z těchto knih si koupil v době studií.

Je důležité na tomto místě připomenout, že knihy uchovávané v Liberci, jsou zcela jistě jen částí původní knihovny. Až budou do souboru začleněny i další knihy, počty knih i poměry se mohou výrazně lišit.

Zajímavé je i tematické složení libereckého knihovního celku. Knihovny intelektuálních elit v tomto období vypovídají o výrazně profilovaných zájmech svých majitelů. Všeobecně u nich na okraji zájmu stojí základní náboženská literatura. Častěji se u nich objevuje Melantrichova edice Bible, naopak chybí jinak velmi populární postily. Světská literatura u nich obecně představuje široké spektrum knih z oblasti historické, právní, zeměpisné, přírodovědné i filozofické literatury. Zastoupeny bývají také díla antických autorů, slovníky a různé jazykové příručky.

V nalezeném libereckém souboru výrazně převažuje světská literatura nad náboženskou. U Jana Strialia v tuto chvíli náboženská díla téměř chybí. Naproti tomu výrazně převažují díla klasické antické literatury doplněné komentáři a výklady. Další početnou skupinu tvoří slovníky a učebnice. Zeměpisná díla pak odrážejí zájem majitele v cestování.³⁶ Velmi důležitou skupinou v knihovně Jana Strialia jsou také kalendáře, které majitel aktivně používal a pravidelně do nich zapisoval. Mezi knihami Bohuslava Strialia první místo zaujímá literatura náboženská – luteránská. Vyrovnané počty historické, právní, filozofické a antické literatury svědčí o majitelově vzdělání i společenském postavení. V souboru byla objevena jedna kniha poezie,³⁷ žádná díla geografická. Tematické složení libereckého vzorku knih, které do knihovny přidal nejstarší syn Jana Strialia, ho v tuto chvíli řadí spíše mezi knihovny tak zvaných ekonomických elit.³⁸

Z uvedených údajů vyplývá, že Jan Strialius byl nejen zakladatelem knihovny, ale i nejdůležitější osobou při jejím

³¹ Simeon však umírá stejně jako otec v roce 1582.

³² Po její smrti se Jan Plevka oženil podruhé s Annou Hošťálkovou, dcerou Cypriána Hošťálka z Javořice.

³³ K upřesnění datu jeho smrti přispěla práce ĎURČANSKÝ 2007, s. 63, pozn. 357: „1633 v pondělí po sv. Jiljí [5. 9. 1633] pan hofrychtýř skrze psaní dosadil na místě Bohuslava Strialia, primasa, poněvadž jest prostředkem smrti časné z tohoto světa vykročil, za správce ouřadu primaského, a to Jana Příbramského, z konšelův jednoho.“

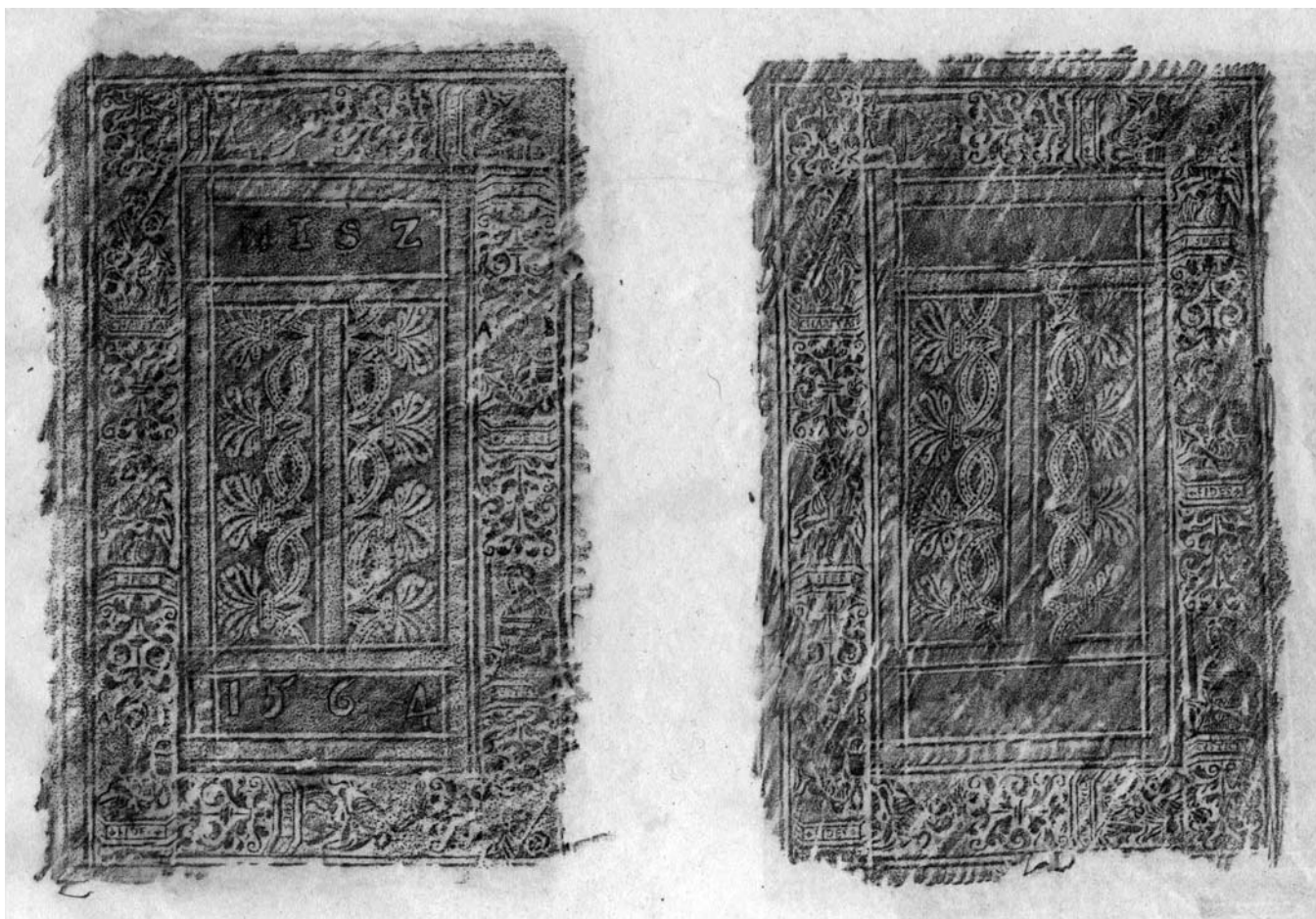
³⁴ Tři z těchto knih jsou konvoluty se třemi přívazky = dohromady 48 titulů. 7 knih bylo pouze označeno majetnickou vpiskou bez datace i supralibros, proto do tabulky zařazeny nebyly.

³⁵ Mezi knihami jsou dva konvoluty vždy se třemi přívazky. Dohromady tedy Bohuslav Strialius obohatil knihovnu o 32 děl.

³⁶ Díky jeho deníkovým záznamům víme, že cestoval poměrně často.

³⁷ ST 1436.

³⁸ FEJTOVÁ 2004, s. 170.

4. Sken obtahu vazby ST 976: s iniciálovým supralibros Jana Strialia. Severočeské muzeum, sbírka Starých tisků. Autor: Petra Štovičková

vzniku. Hojně poznámky v knihách svědčí také o jeho čtenářském zájmu a rozhledu po literatuře. Mimořádné místo mezi nimi zaujímají deníkové záznamy z let 1555–82, které se nalézají především ve dvou tištěných kalendářích. Jan Strialius zaznamenával zprávy o událostech týkajících se jeho rodiny, přátel i míst, kde působil. Zachycoval zároveň životopisná data významných spisovatelů, důležitá historická data nejen v českých zemích, ale i v cizině. V jeho zápiscích se setkáme s komentářem tehdejšího kulturního života i hospodářských poměrů. Velmi cenná jsou jeho astronomická a meteorologická pozorování, která jsou citována jako významný a pravdivý zdroj popisu počasí druhé poloviny 16. století v Čechách a v Německu. Ve svém článku je podrobně analyzoval Jan Munzar.³⁹ Způsobem psaní Strialiových poznámek se zabývala i Lucie Storchová, která tyto deníkové záznamy uvedla ve své knize jako příklad „heterologie a fragmentarizovaného autobiografického psaní v literárním poli pražské univerzity“.⁴⁰

Jana Strialia můžeme směle zahrnout mezi české humanisty druhé poloviny 16. století. O jeho vzdělání, rozhledu i postoji vypovídají zmíněné deníkové zápisy i složení libe-

reckého knihovního celku. V tomto období bylo běžné, že se humanističtí vzdělanci i po odchodu do městské správy podíleli na vydávání společných sborníků, psali básně, vyjadřovali k soudobým problémům nebo vydávali svou korespondenci. Jan Strialius se na vydávání sborníků podílel v době svého působení na pražské univerzitě. Jeho báseň je otištěna ve sborníku: „*CARMINA NVPTIALIA, IN THALAMVM NOBILIS, VIRTUTE ERVDITONEQVE SPECTATI VIRI D. DAnelis Mathiaschij á Sudetis &c: & honestae Viduae Annae Schafterissae: scripta ab amicis eiusdem Sponsi. ...*“, který vydal v Praze v roce 1565 Jiří Melantrich z Aventýna.⁴¹ Ve stejném roce vyšel u Jiřího z Melantricha i sborník: „*Lugubria aliquot poemata, piatatis, et officii ergo condita de obitu et in tumulum honesti, ac eruditi M.Venceslai Vodnani á Radkouv: & quorundam aliorum Reipub. Zatencenae Civium Anno gratiae salutiferae 1565*“ do kterého Jan Strialius přispěl také.⁴²

Z období jeho působení v Českých Budějovicích však dosud nebyla nalezena žádná literární díla. Proč se Jan Strialius v této době odmlčel, bude ještě předmětem výzkumu.⁴³ Po návratu do Žatce se Jan Strialius do vzdělanecké

³⁹ MUNZAR 1997, s. 199–209. MUNZAR 1998, s. 149–153.

⁴⁰ STORCHOVÁ 2011, s. 377–383.

⁴¹ Knihovna Národního muzea, signatura 57c 13.

⁴² HEJNIC, Josef – MARTÍNEK, Jan – TRUHLÁŘ, Antonín 1982, s. 226.

⁴³ HOLÝ 2013, s. 7–34 Jana Strialia mezi mecenáši studentů z Českých Budějovic neuvádí.

5. Sken obtahu vazby ST 1187 s erbem a iniciály Bohuslava Strialia. Severočeské muzeum, sbírka Starých tisků. Autor: Petra Štovičková

komunity patrně znovu zapojil. Jeho jméno se objevilo například mezi mecenáši místní měšťské školy, do jejíž knihovny věnoval několik knih.⁴⁴

Závěrem zbývá podotknout, jaký další osud potkal knihovnu po náhlé smrti Jana Strialia. Knihovnu zdědil, dále doplňoval a rozšiřoval nejstarší syn Bohuslav. Ve druhé polovině 17. století, patrně po jeho smrti, se knihy dostaly do majetku kapucínského kláštera v Žatci, kde byly zařazeny do stávající knihovny podle témat.⁴⁵ Hřbety knih byly přetřeny typickou šedou barvou a doplněny malovanými kartušemi s písmeny a číslicemi označující nové místo v klášterní knihovně. Majetnické vpisky Jana a Bohuslava Strialia byly přeškrtnuty. Po roce 1950 byla knihovna žateckých kapucínů rozptýlena do různých muzejních a knihovnických fondů. Část knih se dostala i do sbírek Severočeského muzea. V roce 2011 při inventarizaci fondu starých tisků

byl soubor 69 knih z knihovny rodiny Strialiů znovu identifikován. Tyto knihy tvoří v současné době největší nalezený soubor knih z jejich knihovny.⁴⁶ O tomto celku najdeme zprávu již v Rukověti humanistického básnictví,⁴⁷ ale protože fond byl téměř 20 let uzavřen a nezpracováván, informace zcela zapadla. Badatelé, kteří se osobou Jana Strialia v minulosti zabývali, vyzdvihují především jeho meteorologická pozorování, ale jeho bohaté zápisky a to nejen v uvedených kalendářích, jsou příslibem nových objevů.

K identifikovanému souboru knih z Liberce pravděpodobně v budoucnu přibudou i další, které mohou být rozptýleny po celé České republice. V Knihovně Národního muzea se nalézá výtisk Severinovy bible, kterou dostal ke své svatbě otec Jana Strialia Bohuslav.⁴⁸ Dá se předpokládat, že i tato kniha byla součástí rodinné knihovny.⁴⁹ V Národní knihovně se nalézá konvolut „*Svmmā totivs rationis disserendi, vno eodemq, corpore et dialecticas et rhetoricas partes complectens, Barttolomaeo Latomo Arlunensi authore. Coloniae Ioan. Gymnicus excudebat Anno M. D. XLII*“, který si podle majetnické vpisky na titulní straně Jan Strialius pořídil již v roce 1554.⁵⁰ V nedávné době se také jedna kniha vynořila z depozitářů Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích.⁵¹ Bohužel dohledávání jednotlivých exemplářů z různých knižních sbírek je v současné době stále ještě velmi složité. Knihovny provenienční katalogy v minulosti běžně nepoživovaly a digitalizace obsáhlých knižních fondů není dodnes dokončena. Základ rekonstrukce knihovny rodiny Strialiů by měl proto tvořit především soubor knih uložený v Severočeském muzeu, který je v tuto chvíli nejdostupnější. Společně s dalšími nalezenými svazky v budoucnu může vytvořit komplexnější obraz této soukromé, raně novověké měšťanské knihovny.

Seznam použité literatury:

Prameny:

ST 1010: „*CALENDARIVM HISTORICVM...PAVLO EBERO, Wittenberg 1564.*“ Severočeské muzeum, sbírka Starých tisků.

ST 1022: „*Despauterii De Prosodia et Arte Versificatoria liber...Viennae Austriae in Aedi...1560*“ Severočeské muzeum, sbírka Starých tisků.

ST 1226: „*EPHEMERIDES IOANNIS STADII...1570–1600.*“ Severočeské muzeum, sbírka Starých tisků.

ST 1273: „*Ephemerides Novae... Ab Anno 1554 vique ad Annum 1600, Coloniae Agrippinae 1570*“ Severočeské muzeum, sbírka Starých tisků.

ST 1322: „*Juris utriusque Traditio Methodica, Iustini Gobleri, Conradi Lagi Frankfurt 1552 apud Ch. Egenolphum.*“ Severočeské muzeum, sbírka Starých tisků.

⁴⁴ MATYÁŠ A KOLEKTIV AUTORŮ 2009, s. 25.

⁴⁵ Vpisky z kapucínského kláštera v Žatci se v knihách vyskytují již od roku 1650.

⁴⁶ Kromě knih z knihovny Jana a Bohuslava Strialiů se v libereckých sbírkách nalézají také tři knihy z knihovny mladšího bratra Jana Strialia, Jakuba Strialia uložené pod inventárními čísly ST 1142.

⁴⁷ HEJNIC – MARTÍNEK – TRUHLÁŘ 1982, s. 225.

⁴⁸ BOHATCOVÁ 19969, s. 46–47. Kniha je dnes uložena v Knihovně Národního muzea – signatura 34B 1a.

⁴⁹ Jan Strialius však zemřel o dva roky dříve než jeho otec. Knihu by tedy mohl zdědit vnuk Bohuslav.

⁵⁰ Národní knihovna, Generální katalog I, Se 339.

⁵¹ Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích. CK 170: „*Opera Gregorii. Divi Gregorii Papae, Hvivs Nominis Primi, Cognomento magni, operum...1539.*“ Kniha je opatřena vlastnickou vazbou. Na přední straně v horním vloženém poli iniciály Jana Strialia ISZ, v dolním vloženém poli 1557.

ST 1436: „*Poëmata Georgii Sabini Brandenburgensis V. Cl. : Et Numero Librorum, Et Aliis additis Aucta, Et Emendatius denuo edita, Sabinus, Georg, Lipsia : Steinmann, 1589.*“ Severočeské muzeum, sbírka Starých tisků.

ST 1447: „*Dictionarium nominis propriorum virorum, ... Kolín nad Rýnem 1558, excudebatur Gualthero Fabricio IV.L.*“ Severočeské muzeum, sbírka Starých tisků.

ST 1449: „*EPHEMERIDES NOVAE ET EXACTAE IONNIS STADII... ab Anno 1554, ad Annum 1570, Kolinae Agripinae 1556.*“ Severočeské muzeum, sbírka Starých tisků.

ST 1830: „*Lexicon Graecolatinae... Basileae 1554.*“ Severočeské muzeum, sbírka Starých tisků.

Literatura:

BERÁNEK 1981: BERÁNEK, Karel. *Manuál rektora se jmény studentů zapsaných v ztracené matrice Univerzity Karlovy v Praze v létech 1560–1582. Poznamenání jmen profesorův a jiných preceptorův v učení pražském z roku 1604.* Díl 1–2. Praha: Univerzita Karlova, 1981.

BOHATCOVÁ 1996: BOHATCOVÁ Mirjam. In margine – staré přípisky v knihách. *Knihy a dějiny* 3, 1996, č. 2, s. 45–47.

ĎURČANSKÝ 2007: ĎURČANSKÝ, Marek. *Městská správa a kanceláře ve středním Polabí za třicetileté války. Municipal administration and offices in the Middle Elbe region during the Thirty Years' War*, Praha: Univerzita Karlova, Katedra pomocných věd historických a archivního studia, 2007. 311 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Zdeněk Hojda Csc.

FEJTOVÁ 1991: FEJTOVÁ, Olga. Lounské měšťanské knihovny v době předbělohorské. In *Sborník okresního archivu v Lounech* 4. Red. Bohumír Roedl. Louny: Okresní archiv v Lounech, 1991, s. 3–23.

FEJTOVÁ 2004: FEJTOVÁ, Olga. Měšťanské elity na Novém Městě pražském v 17. století. In *Pražské městské elity středověku a raného novověku: jejich proměny, zázemí a kulturní profil: sborník příspěvků z 21. vědecké konference Archivu hlavního města Prahy, uspořádané ve spolupráci s Institutem mezinárodních studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy ve dnech 1. a 2. října 2002 v Clam-Gallasově paláci v Praze*. Ed. Olga Fejtová, Václav Ledvinka, Jiří Pešek. Monografie Documenta Pragensia 22 (2004). Praha: Archiv hlavního města Prahy, 2004, s. 159–174.

HEJNIC – MARTÍNEK – TRUHLÁŘ 1973: HEJNIC, Josef – MARTÍNEK, Jan – TRUHLÁŘ, Antonín. *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě*. Díl 4, N-Ř. Praha: Academia 1973.

HEJNIC – MARTÍNEK – TRUHLÁŘ 1982: HEJNIC, Josef – MARTÍNEK, Jan – TRUHLÁŘ, Antonín. *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě*. Díl 5, S-Ž. Praha: Academia 1982.

HOLÝ 2011: HOLÝ, Martin. *Ve službách šlechty: vychovatelé nobility z českých zemí (1500–1620)*. Praha: Historický ústav, 2011.

HOLÝ 2013: HOLÝ, Martin. Vzdělanostní mecenát v jižních Čechách v 16. a 17. století. In: *Jihočeský sborník historický* 82. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 2013, s. 35–47.

KAMIŠ 1962: KAMIŠ, Adolf. Knihovny lounských měšťanů v 16. a na začátku 17. století. *Listy filologické* 85, 1962, č. 2, s. 297–307.

KATZEROWSKY 1888: KATZEROWSKY, Wenzel. *Nekrologium der Stadt Saaz von 1500-1887. Ein Beitrag zur Geschichte der Stadt Saaz*. Saaz: Anton Ippoldt (vormals Theodor v. Schönfeld), 1888.

KUBÁT 1965a: KUBÁT, Jaroslav. Staré domy v Českých Budějovicích v 16. a počátkem 17. století. In: *Jihočeský sborník historický* 34, č. 1–2. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích 1965, s. 58–85.

KUBÁT 1965b: KUBÁT, Jaroslav. KUBÁT, Jaroslav. Staré domy v Českých Budějovicích v 16. a počátkem 17. století. In: *Jihočeský sborník historický* 34, č. 3–4. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích 1965, s. 136–155.

MARTÍNEK 1973: MARTÍNEK, Jan. MARTÍNEK, Jan. Vztahy žateckého rodu Strialiů k jižním Čechám. In: *Jihočeský sborník historický* 42. České Budějovice: Jihočeské muzeum v Českých Budějovicích, 1973, s. 15–26.

MATYÁŠ A KOLEKTIV AUTORŮ 2009: MATYÁŠ, Jiří et al. *Dějiny žateckého gymnázia: schola Zatecensis*. (Edice Studie Regionálního muzea v Žatci 6). Žatec: Albis international, 2009.

MUNZAR 1997: MUNZAR, Jan. Počasí, podnebí a životní prostředí v Českých zemích v 16. století (podle humanistických popisů a prvních meteorologických pozorování). *Historická geografie* 29, 1997, s. 199–209.

MUNZAR 1998: MUNZAR, Jan. Jan Stralius a jeho meteorologická pozorování z Čech a Německa z let 1558–1582. *Meteorologické zprávy. Meteorological Bulletin. Časopis pro odbornou veřejnost*, 51, 1998, s. 149–153.

PEŠEK 1980: PEŠEK, Jiří. Knihy a knihovny v křaťech a inventářích pozůstalostí Nového Města pražského v letech 1576–1620. *Folia Historica Bohemica* 2. Praha: 1980, s. 247–282.

PEŠEK 1993: PEŠEK, Jiří. PEŠEK, Jiří. *Měšťanská vzdělanost a kultura v předbělohorských Čechách 1547–1620. (Všední dny kulturního života)*. Praha: Karolinum, 1993.

ROEDL 1997: ROEDL, Bohumír. Žatecká rodina Hošťálků z Javořice. Louny: Fabio; Žatec: Regionální muzeum K. A. Polánka, 1997, s. 71. (Edice Studie Regionálního muzea v Žatci 4).

SEDLÁČEK 1923: SEDLÁČEK, August. *Paměti a doklady o staročeských mírách a váhách*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1923.

SEDLÁČEK 1925: SEDLÁČEK, August. *Českomoravská heraldika*. Díl II. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy slovesnost a umění, 1925.

SEIFERT 1894: SEIFERT, Adolf. *Geschichte der königl. Stadt Saaz*. Saaz: Selbstverlag, 1894.

STORCHOVÁ 2011: STORCHOVÁ, Lucie. *Paupertate styloque connecti. Utváření humanistické učenecké komunity v českých zemích*. Praha: Scriptorium 2011.

VÁVRA 1891: VÁVRA, Josef. O držbě knih v Berouně 1537–1619. *Časopis českého muzea* 65, 1891, s. 89–94.

VOIT 1981: VOIT, Petr. Několik poznámek o přínosu olomouckých měšťanských knihoven pro studium moravského humanismu. *Zprávy Krajského vlastivědného muzea v Olomouci* č. 214, 1981.

WINTER 1892: WINTER, Zikmund. Měšťanské knihovny v XV. a XVI. věku. *Časopis českého muzea* 66, 1892, s. 65–79, 281–292.

WINTER 1901: WINTER, Zikmund. *Život a učení na partikulárních školách*. Zvláštní vydání pro Matici českou (Spisů muzejních číslo CLXVIII). Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1901.

ŽATEC 2004: *Žatec*. Ed. Petr Holodňák, Ivana Ebelová, Jan Beránek [et al.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2004.

Příloha: Přehled získání knih a tematické složení zkoumaného knihovního celku

Jan Strialius získal celkem 42 knih.¹

Vítemberk ²	Míšeň ³	Košumberk ⁴	Praha - UK ⁵	České Budějovice ⁶	Žatec? ⁷
1555–2	1559–1	1563–1	1564–12	1567–1	1580–1
1556–2	1560–2		1566–3	1570–1571–2	
1557–1	1561–2			1576–1	
1558–1	1562–2			1579–1	

Bohuslav Strialius přidal do knihovny svého otce 27 knih.⁸

Žatec (studium na městské škole)	Zhořelec (studium na gymnáziu)	Žatec
1580–1	1591–4	1600–1
1590–4	1595–1	1607–1
		1609–1
		1612–1
		1614–2

Tematické složení knihovního celku:

Náboženská a moralistní literatura	Světská literatura							
	Historická	Právnícká	Filozofická	Antická/komentáře/ Výklady antických děl	Slovníky/ Učebnice	Cestopisy/ Geografické práce	Poezie	Kalendáře
9	11	8	7	20	13	6	1	5

Knihy Jana Strialia:

Náboženská	Historická	Právnícká	Filozofická	Antická/komentáře/ Výklady antických děl	Slovníky/ Učebnice	Cestopisy/ Geografické práce	Poezie	Kalendáře
1	5	4	4	14	10	6	0	4

Knihy Bohuslava Strialia:

Náboženská	Historická	Právnícká	Filozofická	Antická/komentáře/ Výklady antických děl	Slovníky/ Učebnice	Cestopisy/ Geografické práce	Poezie	Kalendáře
8	6	4	3	6	3	0	1	1

¹ Tři z těchto knih jsou konvoluty se třemi přílohami = dohromady 48 titulů. 7 knih bylo pouze označeno majetnickou vpiskou bez datace i supralibros, proto do tabulky zařazeny nebyly.

² ST 1830: „M. Johannes Strialius á Pomnauss Vviteberge 1556“.

³ ST 1322: „M. Iohannes Strialius á Pomnauss. Non Sis alterius. Misena Hermundurorum 1561“.

⁴ ST 1022: „M. Johannes Strialius á Pomnauss. non Sis alter...1563... Cosumberg“.

⁵ ST 1447: „M. Johannes Strialius á Pomnauss. Non sis alterius Pragae in Collegio Magno Caroli IV P.P.M. 1564“.

⁶ ST 1273: „M. Johannes Strialius á Pomnauss non sis alterius...Budviciy 1570“.

⁷ Protože Jan Strialius odchází do Žatce během roku 1580, není jasné, zda knihu získal ještě v Českých Budějovicích, nebo již v Žatci.

⁸ Mezi knhami jsou dva konvoluty vždy se třemi přílohami. Dohromady tedy Bohuslav Strialius obohatil knihovnu o 32 děl.